

LUONDDUGÁHTTENLIHTU 2018–2020 BARGOPROGRÁMMA

o Vuoruhansuorgi 1: Gievrras Luonddugáhttenlihttu

2018–2020 bargoprográmma mihttomearri lea ovttastahttit ja nannet olles organisašuvnna, loktet aktivitehta ja hukset oktasaš identitehta. Luonddugáhttenlihttu miellahttolohku galgá lassánit ja lihttu galgá oažžut eanet aktiiva báikkálašservviid. Dán áigodagas mii áigut erenoamážit oččodit eanet miellahtuid geat leat gaskkal 25 ja 40 jagi, nuorra rávisolbmuid. Mii áigut vuoruhit ain eanet sosiála mediageavaheami oažžun dihte eambo nuoraid miellahtun ja mii háliidit maid ángiruššat eambo nissonolbmuid. Miellahttoháhkkan ja skuvlen fágain ja politihkas lea integrerejuvvon oassi juohke vuoruhansuorggis. Dasa lassin galgá skuvlejuvvot organisašuvnna ja jođiheami birra. Mihttomearit olahuvvojit dainna go čatná aktivitehtaid fitnodathukseami, ja go movttiidahtta eanemus lági mielde báikkálaš- ja fylkkaservviid oassálastit mearriduvvon vuoruhemiide ja barguide vai mearriduvvon mihttomearit olahuvvojit.

Dat galgá dahkkojuvvot guovtti vugiin:

- Okta vuohki lea ahte čállingoddi bargagoahá eanet daid doaimmaiguin mat doaimmahuvvojit organisašuvnna. Bargoprográmma vuoruheamit leat dahkkojuvvon e.e. dainna jurdagiin.
- Nubbi vuohki lea ahte ávžžuhit fylkkaservviid atnit guovddáš bargoprográmma vuolggasadjin iežaset bargoprográmmaide, nu movt olu fylkkat jo dahket.

Báikkálaš- ja fylkkasearvvit besset gal ain friddja vuoruhit iežaset barggu báikkálaš eavttuid, resurssaid ja gelbbolašvuođa mielde. Dat lea dehálaš vai sáhtta ángiruššat eanemus lági mielde aktiiva miellahtuid báikkálaččat.

Lassin ahte nannet iežamet organisašuvnna, de lea lihttohuksen dehálaš olahan dihte mihttomeriideamet. Luonddugáhttenlihttu galgá dan dihte nannet áššeorienterejuvvon ovttasbarggu eará birasorganisašuvnnaiguin, fágalihkadusaiguin, osku- ja eallinoaidnoservodagaiguin, sámi birrasiiguin, ealáhuseallimiin, eará riikkaid birasorganisašuvnnaiguin ja eará eaktodáhtolaš organisašuvnnaiguin.

Áigodaga mihttomearri:

- Miellahttolohku galgá lassánit ja šaddat 28 000 dán áigodagas, eanas nuorra rávisolbmuiguin.
- Nisson luohttámušolbmot galget lassánit.
- Aktiiva báikkálašservviid/studeanttaservviid lohku galgá lassánit ja šaddat unnimusat 90 dán áigodagas.
- Sisabohtosat priváhta addiin ja fitnodagain galgá lassánit 15 %.
- Ekonomalaš headbeaivárri (friddja ulbmilkapitála) mii vástida unnimusat golmma mánu doibmii (fásta golot nu go bálká, viessoláigu, jna).
- Eanet studeanttat galget ángiruššat organisašuvnna, ja studeanttaservviid ja Luonddugáhttenlihttu fylka- ja báikkálašservviid oktavuohá galgá buoriduvvot.

Luonddugáhttenlihttu galgá:

- Veahkehit ja lámčit saji lágidemiide ovttas fylkkaservviiguin, main fáddán lea okta dain golmma bargoprográmma surggiin.
- Lágidit fylkajođiheaddječoahkkanemiid, jođiheaddjekurssaid ja skuvlema organisašuvnademokratijas, sihke báikkálaččat ja guovddáži.
- Skuvlet organisašuvnna sosiála mediaid geavaheamis.
- Nannet fylkkaservviid ja regionála barggu vai organisašuvdna gievru.
- Evalueret organisašuvnna regionála barggu ja struktuvrra, ja čađahit doaibmabijuid nannen dihte daid.
- Integreret Biras-ageanttaid (Miljøagentene) barggu Luonddugáhttenlihttu vuoruhemiide ja ovttasbargat Luondu ja Nuorain studeantavuoruhemiin.
- Čađahit doaibmabijuid integreren dihte seniormiellahtuid bargokapasitehta ja sin ángiruššama Luonddugáhttenlihttu bargui.
- Evalueret ortnega fágalaš lávdegottiin ja ovttasbarggu fágalaš fierpmádagaiguin.
- Ain ovdánahttit ja nannet Luonddugáhttenlihttu addinortnega.
- Rekruteret ođđa miellahtuid buriid skeaŋkkaiguin mat leat birasseasti ja mat ángiruššet.
- Atnit Luonddugáhttenlihttu riikkaidgaskasaš barggu gulahallamiin ja miellahtoháhkamiin.
- Hukset fierpmádagaid nannen dihte aktivitehtafálaldagaid ođđa miellahtuide.
- Veahkehit erenoamážit geahnohis báikkálašservviid mat rahčet unnán aktiiva miellahtuiguin.
- Ráhkadit strategija movt oažžut eanet nuorra rávisolbmuid aktiiva miellahtun.

Vuoruhansuorgi 2: Luondu – min eallinvuođđu

Bargoprográmma mihttomearri lea veahkkin váldit váras luondduvalljodaga dainna lágiin ahte bargat konkreetta luonddugáhttenáššiiguin, oahpahit luonddugáhttema árvvu birra ja movttiidahttit beroštit luonddus vai ángiruššan luondduárvvuide lassána. Leat olu áitagat luonddu vuostá – sihke eatnamis ja mearas. Areálageavaheami rievdan lea ain dat áitta Norgga luondduvalljivuođa vuostá mainna lea eanemus hoahppu. Garra fámut dorjot huksemiid divrras luondduguovlluide, vuostábarget dehálaš gáhttenmearrádusaid dahje áigot atnit luonddu dakkár vugiin mii billista dan. Luonddugáhttenlihttu áigu vuoruhit muhtin áššiid erenoamážit sihkarastin dihte lihkestuvvama dain, muhto áigu maid seammás bidjat návccaid dehálaš bargguide miehtá riikka mat seailluhit luondduvalljivuođa.

Luonddugáhttenlihttu galgá:

Organisašuvdna

- Oažžut olles organisašuvnna beroštit luonddus ja oahpahit ekovuogádagaid birra, min sorjavašvuođa birra lundui ja luondduvalljivuođa stuora árvvu birra.
- Fállat skuvlema ja regionálačoahkkanemiid organisašuvnna aktiiva miellahtuide fáttáid birra nu go ruvkedoaimma, mearradoalu, meahccedoalu, čáhce- ja bieggafápmohuksema, luoddahuksema ja eará stuora sisabahkemiid birra luonddus, ja suohkaniidda ja eananeaiggádiidda hehtten dihte mearrádusaid friddjaluoitima ja lustovuodjima birra. Čállingotti bokte veahkehit fylkka- ja báikkálašservviid dihto ovttaskasáššiin.

Politiikkaččat

Čállingoddi galgá erenoamážit ángiruššat vai:

- Guokte erenoamáš luonddubilideaddji čáhcefápmoprošeavtta ja guokte erenoamáš luonddubilideaddji bieggafápmoprošeavtta bissehuvvojit.
- Okta erenoamáš luonddubilideaddji guollebiepmahat bissehuvvo, ja bargat dan guvlui ahte buot guollebiepmahagat biddjojuvvojit giddejuvvon rusttegiidda.
- Boahá gielddus luoitit ruvkebázahusaid merrii, ja hehttet ruvkebázahusaid luoitima Førdedefjordenii ja Riehpovutnii.

Čállingoddi galgá muđui sihkarastit diehtujuhkima ja vásáhusgaskkusteamii doarjun dihte fylkka- ja báikkálašservviid barggu dainna lágiin ahte:

- Bissehit luonddubilideaddji čáhce- ja bieggafápmoprošeavttaid ja sihkarastit dálá gáhttema.
- Vuosttaldit amas šlájaid mat sáhttet vahágahttit ekovuogádagaid.
- Mearkut gáhttenárvosaš guovlluid ja boares luonddumehciid biotohpaid kárttaide ja bargat boares luonddumehciiguin main leat olu šlájat ja eará erenoamáš mehciid suodjalemiiguin ja buori hálddašemiiguin.
- Ásahit diedihangeatnegasvuođa buot murremii ja ovddidit bistevaš kvalitehtameahccedoalu.
- Bissehit friddjaluoitima čáhceskohteriin ja lustovuodjima skohteriin.
- Hehttet huksemiid gilvvihahtti eatnamiidda, ja váldit váras kultureanadagaid ja kultureanadagaid biologalaš luondduvalljivuođa.
- Hálddašit stuora borasspiriid fágavuđolaččat.
- Ásahit Østmarka ja Preikestolena álbmotmeahccin.
- Doarjut ja čuovvolit Sturadikki ođđa lagasbirasláhkaevttohusa.

Riikkaidgaskasaččat

- Doarjut min riikkaidgaskasaš beliid rahčamušaid várjalit luonddu, ja ohcat riikkaidgaskasaš doarjaga iežamet bargguide vuoruhuvvon áššiin. Čuovvut dehálaš riikkaidgaskasaš proseassaid mat leat biologalaš valljivuođakonvenšuvnnas, ovttas min riikkaidgaskasaš fierpmádagain Friends of the Earth.

Miellahttoháhkkan ja gulahallan

- Háhkát ođđa miellahtuid ja doarjjaolbmuid politiikkalaš áššiiguin.

Vuoruhansuorgi 3: Unnidit dálkkádatgássaidd luoitima

Bargoprográmma mihttomearri lea veahkin unnidit dálkkádatgássaidd luoitima. Dálkkádatgássaidd luoitin lea stuorimus ovttaskas guhkesáiggi áitta luondduvalljivuoda vuostá sihke máilmmiviidosáčat ja Norggas. Dan dihte áigut mii bargat dan ovdii ahte heaitit dálkkádatbilideaddji energiijain ja rájiidbadjelgeavahemiin ja álgit ođđaáigásaš ja luondduseasti nullaluoitinservodagain.

Luonddugáhttenlihttu áigu ovddidit máhtu dálkkádatgássaidd birra, dálkkádatgássaidd vejolaš váikkuhusaidd birra ja evttohit čovdosiid.

Dán áigodagas áigut bargat dan ovdii ahte stuorimus vuoskkideaddjit, oljoindustriija ja fievrosektor, unnidit dálkkádatgássaidd luoitima, seammás go ovddidit energiijaseastima. Dasto áigu Luonddugáhttenlihttu bargat Norgga bajit dálkkádatpolitihkain, sihke báikkálaččat, regionálaččat ja našuvnnalaččat, ja dan bokte ahte čuovvolit riikkaidgaskasaš birasovttasbarggu. Luonddugáhttenlihttu áigu veahkin hukset gievrras lihtu mii mobilisere olbmuid dálkkádatrahčamušaide.

Luonddugáhttenlihttu galgá:

Organisašuvdna

- Fállat skuvlema ja unnimusat ovttá regionálačoahkkaneami organisašuvdna aktiiva miellahtuide geat háliidit oahppat eambo dálkkádatgássaidd birra, Luonddugáhttenlihttu dálkkádatpolitihka ja čovdosiid birra movt suohkanat, fitnodagat ja priváhtaolbmot sáhttet veahkehit.
- Lágidit jahkásaš dálkkádatsemináraidd maid váldoulbmiljoavku leat studeanttat.
- Oahpahit dálkkádatgássaidd, váikkuhusaidd ja čovdosiid birra.

Politihkalaččat

Čállingoddi galgá erenoamážit ángiruššat Luonddugáhttenlihttu:

- Hukset álbmotoaivila mii lea oljoohcama vuostá, ja fokuseret erenoamážit lassánan oljoohcamiid birra rašes ja davvi mearraguovlluin.
- Ráhkadit plána dasa movt fossiila energiija sáhtta heaittihuvvot Norggas, sihke fossiila boaldámuša geavaheami ja buvttadeami dáfus.
- Unnidit energiijageavaheami Norgga visttiin ja viesuin.
- Veahkehit fylkkaserviidd bargat guokte stuora dálkkádat- ja luonddubilideaddji johtolatprošeavttaidd vuostá.
- Loktet báikkálaš dálkkádatbarggu ja báikkálaš luoitinunnideami áššin báikkálašvágii, ovtta fylkka- ja báikkálašservviiguin.

Čállingoddi galgá muđui sihkarastit diehtujuokkima ja vásáhusgaskkusteami mii doarju fylkka- ja báikkálašservviid barggu dáid áššiin:

- Lágidit dálkkádat- ja birasbeaivvi Rogalánda fylkkaserviin politihkkáriidda, ealáhusjođiheddiide ja eará váikkuheadji olbmuide ja ásahusaide.
- Bargat dan guvlui ahte huksejuvvo duppalluodda ruovdemáđidjii Norgga stuorámuš gávpogiid gaskii ja olgoriikii, ja ahte gálvojohtolat sirdojuvvo eret luottain ruovdemáđijaide ja skiippaide. Bargat dan guvlui ahte allaleahttoánat, ja ruovdemáđidja davviguovlluin guorahallojuvvojit. Guorahallamat fertejtit čuvget váikkuhusaidd luondduvalljivuhtii ja árbevirolaš luondduvuđot ealáhusaide, erenoamážit boazodollui.
- Bargat dálkkádat- ja luonddubilideaddji johtolatprošeavttaidd vuostá, ja mielde bargat areálaplánemiiguin, sihkelheivehemiiguin ja čoahkkebáikkiid ja gávpotberrasa ovdánahttimiiguin.

Riikkaidgaskasaččat

- Veahkehit min ovttasbargoguimmiid bargat energiijaefektiveremiin ja dálkkádatpolitihkain. Čuovvut ON dálkkádatšiehtadallamiid ja čuovvolit Norgga dálkkádatgeatnegasvuodaid.

Miellahttoháhkkan ja gulahallan

- ležamet čovdosiiguin dálkkádatválttisvuodáide háhkat eanet nuorra rávisolbmuid miellahtun ja aktiiva miellahtun.

Vuoruhansuorgi 4: Birasseasti árgabeaivi

Bargoprográmma mihttu lea veahkehit min unnit geavahit ja bálkut, ja ahte mii galgat eambo divodit. Norgga ássiid materiálageavaheapmi lea gaskamearalaččat mealgat eanet go maid muđui máilmmiássiin lea, ja dat váikkuha rájiidbadjelgeavaheapmái ja nuoskkideapmái.

Luonddugáhttenlihttu áigu veahkehit eanas olbmuid oažžut eanet birasseasti árgabeaivvi. Okta váldovuoruheapmi riikačoahkkinnáigodaga barggus boahťat leat ahte hehttet marina nuoskkideami ja plásta geavvamis lundui. Dan dihte áigut mii čađahit kampánjja plásta birra ovttas organisašuvnna báikkálaš- ja fylkkaservviiguin miehtá riikka.

Mii áigut maid dan áigodagas ángiruššat eambbosiid lágidemiid bokte – olu lágidemit šaddet ovttas báikkálaš Luonddugáhttenlihtuiguin – mat heivehit birasseasti geavaheami, nu go ovdamearka dihte dan ahte atnit biktasiid ođđasis, gilvit birasseasti biepmuid dahje eret lonuhit oljoommaniid.

Luonddugáhttenlihttu galgá:

Kampánja: li fal plásta luonddus – Marina nuoskkideapmi ja/dahje plásta

Čađahit kampánjja man fokus lea plásta olbmo eallima čađa. Riikkastivra mearrida kampánjii politihkalaš mihttomeriid ja bajit plánaid. Čállingoddi koordinere kampánjja ja dan mihttomearri lea ángiruššat ja fátmastit olles riikka fylkka- ja báikkálašservviid.

Organisašuvdna

Lassin kampánjii galgá čállingoddi erenoamážit ángiruššat Luonddugáhttenlihtu dáid áššiide:

- Lágitit regionálačoahkkaneami marina nuoskkideami ja plásta birra, ovttas Telemárkku fylkkaservviin.
- Lágitit jahkásaš našuvnnaš bivttaslonuhanbeaivvi.
- Bagadallat ja rávvet priváhtaolbmuid geat galget beassat oljjus eret, earret eará neahttasiiddu oljefri.no bokte.

Ovttas áigeovdilis fylkka- ja báikkálašservviiguin ain bargat dáid áššiiguin:

- Kystlotteri birra veahkin juohkit dieđuid ja mobiliseret, ovttas Østfolda fylkkaservviin.
- Láhčit diliid nu ahte fylkka- ja báikkálašsearvvit sáhttet lágitit fierváčorgenbeivviid ieža dahje ovttas eará aktevrraiguin.
- Doarjut báikkálaš iniciatiivvaid oasseeanandoalu ja dállogávppašemiid birra ja eará iniciatiivvaid báikkálaš biepmuid birra.
- Čalmustahttit movt turisma vahágahtta luonddu ja bargat birasseasti luomuid ovddas.

Politiikalaččat

- Bargat dan guvlui ahte unnidit materiála geavaheami, lasihit ođđasisgeavaheami, oažžut momsaluoitima divvunfitnodagaide ja eanet jorba ekonomiiija.
- Bargat konkreta doaibmabijuiguin unnidan dihte plástageavaheami, doaibmabijuiguin plástanuoskkideami vuostá Norgga mearragáttiin ja dan ovdii ahte oažžut ruđaid čorgemiidda.

Miellahttoháhkkan ja gulahallan

- Cavgileamit ja dieđut eanet birasseasti árgabeaivvi birra.
- Ain ovdánahttit ja bokit ángiruššama neahttasiidduide “Ta vare på det du har” ja “energismart.no”.
- Ráhkadit diehtujuohkinávdnasiid marina nuoskkideami ja plásta birra.